

Anežka Hrebiková

RECENZE NA KNIHU *PREKOLONIALISMUS,
KOLONIALISMUS A POSTKOLONIALISMUS*

TUMIS, Stanislav – NYKL, Hanuš (eds.), *Prekolonialismus, kolonialismus a postkolonialismus. Impéria a ti ostatní ve východní a jihovýchodní Evropě*, Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2015, 244 s. ISBN 978-80-7308-582-7.

Filozofická fakulta Univerzity Karlovy ve své ediční řadě *Varia* vydala roku 2015 kolektivní monografii věnující se rozporuplné problematice kolonialismu a s ním spojených témat. Autoři si za cíl nestanovují analyzovat pozitiva a negativa kolonialismu, nýbrž napříč geograficky vytyčeným teritoriem východní a jihovýchodní Evropy a chronologicky nelimitovaným prostorem od starověku po současnost zkoumat vývoj a postupné reflexe tohoto fenoménu. Hlavní inovační rys této publikace tkví především v nabourání stereotypu, že problematika kolonialismu je spojena pouze s klasickými novověkými koloniálními velmocemi, jakými byly Velká Británie, Francie, Nizozemsko, Belgie či Španělsko. V tomto ohledu se tak jednotlivé kapitoly věnují především oblasti Balkánu a Ruska, respektive Sovětského svazu. Je samozřejmě logické, že pojem kolonialismus nabývá v rámci těchto netradičních oblastí poněkud jiných proporcí, forem a souvislostí. Jak sami tvůrci v úvodu publikace přiznávají, Osmanská říše, Ruské impérium či Habsburská monarchie, které vymezená území ovládaly, v podstatě nebyly standardními koloniálními velmocemi. Jejich chování vůči jednotlivým oblastem jihovýchodní a východní Evropy se však vyznačovalo typickými vzorci koloniálního chování.

Publikace je po úvodní teoretické a definující esejí Hanuše Nykla rozdělena na dvě části věnované jihovýchodní a východní Evropě a v těchto částech, a následně i v jednotlivých statích, je strukturována chronologicky. Publikace je prozíravě zahájena do jisté míry přehledovou kapitolou Richarda Stojara *Balkán na velmocenské šachovnici*, která dobře uvádí do analyzované problematiky koloniálního vměšování se do poměrů v Osmanské říši. Následující článek věnuje Václav Ježek specifické oblasti Kypru a na základě poměrně zajímavých zahraničních pramenů analyzuje osmanskou správu tohoto křesťanského

území. Další kapitola odborníka na země bývalé Jugoslávie Ondřeje Žíly objasňuje rysy v názvu knihy jmenovaného současného postkolonialismu, a to na příkladu poválečné Bosny a Hercegoviny. Do publikace je rovněž vřazena kapitola pojednávající o současné řecké ekonomické krizi a s ní spojené intervenci mezinárodního společenství autorek Kateřiny Králové a Nikolý Karasové. První část završuje ambiciózní kapitola brněnského etnologa Michala Pavláška o koloniálních praktikách ve vztahu ke krajanům v rumunském Banátu. Zde by bylo možné vytknout skutečnost, že Banát geograficky nespadá do oblasti Balkánu a publikace tím tak trochu vybočuje z určitých, byť velkoryse stanovených hranic.

V druhé části se pak objevují témata jako například problematika arménsko-perských vztahů za raného středověku, které se věnuje Anna Sochová. Ačkoli je tuto kapitolu možné přiřadit k v názvu uvedenému prekolonialismu, je zde vybočení z časového rámce a exkurz až do období konce starověku skutečně nápadné, téměř až rušivé. Následně Marek Příhoda analyzuje přelomové a zásadní období ruské Smuty z hlediska nacházení možné státní, respektive imperiální, multinárodní a multikonfesní ruské ideje v souvislosti s pozdějšími ruskými kolonialistickými tendencemi. Autor přitom zdůrazňuje zkušenost s obdobím Smuty jako varování před oslabením v Rusku tak klíčové centrální moci. Vincenc Kopeček a Libor Jelen se věnují oblasti jižního Kavkazu prizmatem ruských kolonialistických tendencí a zaměřují se především na národy Arménů, Gruzínců a Ázerbájdžánců. Odborník na východoevropské dějiny Stanislav Tumis se zabývá kritikou západního kolonialismu Vladimírem Iljičem Leninem a naopak formováním sovětského impéria za jeho vlády. Jedná se o přínosnou sondu do Leninova politického myšlení vzhledem ke kolonialismu. Téma Sovětského svazu a vztahů s jeho federativními republikami v Pobaltí rozebírá Luboš Švec, který si všímá témat rusifikace pobaltských republik a jejich jazykové otázky. Baltista Pavel Štoll zkoumá historický kontext lotyšských básnických reflexí československých událostí roku 1968. V poslední kapitole se Karel Svoboda věnuje tématu československo-sovětského obchodu se spotřebním zbožím a trefně poukazuje na skutečnost, že Sovětský svaz na obchodování s dalšími socialistickými zeměmi v sedmdesátých letech paradoxně spíše prodělával, než profitoval, což je pravý opak koloniálního vzorce.

Z výše uvedeného je tedy evidentní, jak obrovský tematický, geografický, chronologický i metodologický rozptyl tato kolektivní monografie nabízí. Například metodologicky se zde vychází z klasických historických principů, používána je však současně i metodologie politologická, etnologická a kulturologická (například kapitola o lotyšské básnické reflexi roku 1968). Tato tematická šíře je *eo ipso* v podstatě dvojsečnou zbraní, neboť sice na jedné straně téma kolonialismu není nijak rigidně a doslovně limitováno, a poskytuje tudíž možnost sledování problematiky ze zcela jiných, neortodoxních

úhlů pohledu, avšak na druhé straně se pod vlivem obsahové bohatosti poněkud ztrácí samotný význam pojmu kolonialismus tak, jak jej principiálně chápeme. Vlivem řady tematicky značně rozvolněných statí je tak na danou problematiku nahlíženo spíše periferně a prizmatem zcela odlišných konceptů a úhlů pohledu, což však samozřejmě nemusí být ke škodě věci. Je nutné podotknout, že z hlediska geografického se jedná o záslužný počín, neboť se specifickým vnímáním kolonialismu se v rámci teritoria jihovýchodní a východní Evropy dosud nepracovalo dostatečně. Publikace je svým neotřelým až ryze provokativním nahlížením na dosud málo známé souvislosti problematiky kolonialismu zcela jistě atraktivní, přínosná, aktuální a vnáší do dané problematiky celou řadu nových impulsů.